

**ეროვნული ძირების საკითხი ბრიტოლ რობაქიძის
„გველის პერანგში“**

„გველის პერანგში“ ეროვნული ძირების საკითხი უკავშირდება პერსონაჟის ცხოვრებას, მის მოქმედებას. რომანის გმირის არჩიბაღდ მეკეშის მთავარი მიზანი სწორედ მშობლიურ ძირებთან დაბრუნებაა. სიუჟეტის განვითარებაც სიმბოლურად ევროპა-აზიის გზაჯვარედინიდან, ჰამადანიდან იწყება. ამ ქალაქიდან იწყებს მოძრაობას გაევროპელებული, ემიგრაციაში გაზრდილი არჩიბაღდ მეკეში, ქართულად არჩილ მაყაშვილი.

მწერალი აღწერს ამ უძველეს ქალაქს, რომლის ისტორია შორეულ შუმერულ-აქადურ წარსულში იკარგება. ერთი მხრივ, იგი ამით მიგვანიშნებს, რომ ქართველი ერის გენეზისი, მისი კულტურულ-გენეტიური ძირები უძველესია და დედამიწის პირველ ცივილიზაციასთან არის დაკავშირებული. მეორე მხრივ, გრ. რობაქიძე გვიჩვენებს პერსონაჟის გზას ევროპიდან აზიისაკენ და აზიიდან საქართველოსკენ. იგი თავის სამშობლოში ამ გზით უნდა დაბრუნდეს და თავის გვაროვნულ და ეროვნულ ძირებს საბოლოოდ დაუბრუნდეს. ადაპტაცია ევროპულობიდან ქართველობისაკენ მან ამ გზით უნდა გაიაროს.

არჩიბაღდის გზა ჰამადანიდან საირმემდე მრავალმნიშვნელობიანია: მშობლიურ ქვეყანასა და ხალხთან შეგუების პროცესი, სულიერი კათარზისი, საქართველოს ისტორიის გაცნობა-გათავისება და ეროვნულ ძირებთან დაბრუნება, რაც მთლიანობაში გულისხმობს ევროპელი არჩიბაღდ მეკეშის ქართველ არჩილ მაყაშვილად მოქცევას. ეს პროცესი კი ჰამადანიდან იწყება, ევროპისა და აზიის გზაჯვარედინიდან, სადაც ადამიანები ერთმანეთს ხვდებიან, მაგრამ ზოგი ერთმანეთს შორდება. ამიტომაც აქვს ჰამადანს სიმბოლურ-მხატვრული დატვირთვა. გმირი აქედან უნდა წავიდეს იმ გზით, რომელზეც იგი შეხვდება ისეთ ადამიანს, მის ფესვებთან, ანუ მშობლიურ ძირებთან დაბრუნებას ხელს რომ შეუწყობს და უნდა დაშორდეს მას, ვინც ამ პროცესს ხელს შეუშლის. აქვე ჰამადანში ფერგიუს ურვოროთან სტუმრობისას აცნობიერებს, რომ ძირები არა აქვს, მას იგი არ ახსოვს; სწორედ ამის გაცნობიერების შემდეგ იწყება მოგონებები მამასა და თავის ბავშვო-

ბაზე. ყაზვინში თავის ნახევარძმას ვამეხს ხვდება და თანდა-თან შორდება ოლღას, რუს ქალს, რომელთანაც ურთიერთობა ხელს შეუშლის ეროვნულ ძირებთან დაბრუნებაში. ოლღას სახე სიმბოლურია, რადგან გრიგოლ რობაქიძე წინასწარ ჭერეტს მათი ურთიერთობის ტრაგიკულობას.

ჰამადანში გაიქცევენ მამის აჩრდილი, რომლის გამოჩენაც სიმბოლურად მიგვანიშნებს ეროვნული ძირებისა და მამის წიადის არსებობაზე. მამის ჩვენება შეახსენებს არჩიბაღდს ძირების ძიებას. შექსპირის ჰამლეტით არჩიბაღდს მამის აჩრდილი უძღვის წინ და ყოველთვის თან სდევს, ის ცოცხალია და ბოლოს საირმეში ირუბაქიძე-მაცაშვილების კერაზე ეცხადება შვილს. იქ ასრულებს მამა თავის მისიას დააბრუნოს შვილი გვაროვნულ და ეროვნულ წიადში თავის ძირებთან, რაც ნიშნავს არჩიბაღდის არჩილად გარდასახვას. ამასთანავე იგი თვითონაც უბრუნდება თავის ძირებს და თავის მშობლიურ მიწაზე, თავის კერაზე დაასრულებს სიცოცხლეს.

ძირებთან დაბრუნება შეუძლებელია, თუ პერსონაჟი არ გაიცნობიერებს თავის გვარს. ყაზვინში მამის ლანდის „თაფლისფერი თვალების“ მინიშნებით ხსნის კოლოფს და პეტრიძის წაკითხვით ეცნობა თავის გენეალოგიას. ეს ძირებისკენ მოძრაობის და მასთან დაბრუნების კიდევ ერთი ნაბიჯია მამის აჩრდილის და ძმის ნახვის შემდეგ. თუმცა ძმა ჯერ კიდევ გაცნობიერებული არ ჰყავს, მაგრამ უკვე ძმობილია. ის რომ ძმა უნდა იყოს, ამას მიუსაღლას ველზე ქვაზე ამოჭრილი წარწერა გვამცნობს: „ჩემი ძმა არყოფილი ვით არ მიყვარდეს უმეტეს მზისა და უმეტეს ხმალისა რამეთუ იყო იგი სხვა ჩემი“ (რობაქიძე, 1988: 3). აგრეთვე, ეს წარწერა მიგვანიშნებს იმას, რომ ძმაშია მისი პიროვნება განსახიერებული და მისი პოვნა, მასთან შეხვედრა და ძმური ურთიერთობის დამყარება მისი სრულქმნის, გაძლიერებისა და მშობლიურ ძირებთან დაბრუნების ერთ-ერთი მანიშნებელია.

საინტერესოა ტაბა-ტაბაის სახე – ჰინდო-სპარსი თუ მეგვიპტელი, იგი მიჰყვება არჩიბაღდს და აცნობიერებინებს სამყაროსა და საკუთარ თავს. ეს უძველესი ქვეყნები ინდოეთი, სპარსეთი და ეგვიპტე, რომელთანაც დაკავშირებულია ქართველთა ისტორიული ურთიერთობა და კულტურული ძირები, სახიერდება ტაბა-ტაბაის პიროვნებაში, მასში ერთიანდება სამივე ქვეყნის პრეისტორიული რელიგიურ-ტრადიციული სული. მან უნდა გაატაროს არჩიბაღდი ადაპტაციის რთულ გზაზე,

დაეხმაროს და მოამზადოს სამშობლოში დასაბრუნებლად. იგი მეკემის შეგონებას მამის არსის ახსნა-გააზრებით იწყებს. ამას ტაბაი ღრმა ფილოსოფიურ-რელიგიური მსჯელობით აანალიზებს „ყოველი ქმნილი მქნელშია თვითონ – (გონება მიდის ზევით და ზევით)... ყოველი მქნელი ქმნილშია თვითონ – (გონება მიდის ქვევით და ქვევით)... ხოლო ქმნილიც მეტია და მქნელიც მეტია ქმნილზე... რაც რჩება ესაა საოცარი და საცნაური – (გონებაში „ერთი“ იბადება). ერთი და თან მრავალი“ (რობაქიძე, 1988: 44). ასე ხსნის ტაბაი მამა-შვილის ერთიანობას და „ის ერთი არ არის არც მატერია და არც სული ევროპული ანალიტიკის საპირისპიროდ, იგი მატერიაცაა და სულიც“. ასეთმა მსჯელობამ და ტაბაის მიერ საფონეს და მისი ვაჟის იაგვესთან ურთიერთობის ამბის მოთხრობამ, არჩიბაღდს მყისვე მამა გაახსენა.

ტაბა-ტაბაიმ არჩიბაღდი უნდა გაატაროს უდაბნოში. ამ ეპიზოდში ავტორი იძლევა ბიბლიური სიუჟეტის ორიგინალურ მხატვრულ ინტერპრეტაციას. გმირი მიემართება უდაბნოს გავლით საქართველოსკენ, მოსე კი თავის თანამოძმეებთან ერთად – აღთქმული მიწისაკენ. როგორც ბიბლიაში, რომელიც ყოველივეს წინასახეა, „გველის პერანგშიც“ უდაბნოს დაახლოებით ანალოგიური, სულიერი განწმენდისა და ამადლების ფუნქცია აქვს. მწერალი მოსესადმი პატივისცემას ირუბაქიძეთა წინაპრის ირუბაქის ცხოვრებაშიც მიანიშნებს. მას „უყვარდა უფრო მოსე. იყო სულით ფიცხელი და გულით ჩვილი: როგორც მოსე“ (რობაქიძე, 1988: 87).

მოსესადმი ირუბაქიძის თვისებებით მიმსგავსებაც მიგვანიშნებს, რომ სპარსეთის ზეგანის უდაბნოს გავლა არჩიბაღდისათვის სიმბოლური მნიშვნელობისაა და რომანის ძირითად იდეას უკავშირდება.

მშობლიურ ძირებთან დაბრუნებისთვის ერთ-ერთი მთავარი საკითხია ქორწინება, რასაც ავტორი მატასის მეშვეობით წყვეტს. არჩიბაღდს ოღგასადმი დამოკიდებულება თანმიმდევრულად ეცვლება და მის ცხოვრებაში ადგილს თანდათანობით იკავებს მატასი, ვამეხის ნახევარდა. არჩიბაღდისათვის გაუცნობიერებელია მისი ნახევარი ძმის ნახევარი და. იგი სისხლით არ ენათესავება მას, ვამეხი და არჩიბაღდი მამით არიან ძმები, მატასი და ვამეხი კი დედით არიან და-ძმა. არჩიბაღდს შინაგანი ხმა ესმის“ თქვენი დაჰც არის“. დაჰც არის მართლა?! არა. ეგებ ქალია. გულში რომ შეიჭრება?! არა. ეგებ მეგო-

ბარი?! არა. არც დაჰ - არც - სატრფო - არც მეგობარი. და იმავე დროს: დაჰც, სატრფოც, მეგობარიც“ (რობაქიძე, 1988: 168). ასეთ ფორმირებას იღებს მატასის სახე მეკემის ცნობიერებაში და ამ კონტექსტში ხდება მათი ქორწინება. „გველის პერანგში“ გმირის მშობლიურ ძირებთან დაბრუნებაა მთავარი. მატასის შერთვით არჩიბალდი უბრუნდება წინაპართა კერას და ამავე დროს აღადგენს სისხლით ნათესაობის წრედს ძმასთან. სწორედ მატასის და არჩიბალდის შვილებში ერთდება ვამეხისა და არჩილის სისხლი, შვილებში, რომლებიც ბაბუა სარიდანთან თამაშობენ რომანის ფინალში.

არჩიბალდის საირმეში დამკვიდრებისათვის და, ამასთანავე, მატასისთან შეუღლებისათვის გადაამწყვეტი სიტყვა ვამეხს ეკუთვნის. მთავარია, როგორ მიიღებს ის იმ ფაქტს, რომ თამაზის უკანონო შვილია და როგორ პროზიციას დაიკავებს არჩიბალდისა და მატასის ქორწინებისადმი. აქ არჩიბალდი უძღურია აილოს ინიციატივა. იგი ვამეხზე ზემოქმედებას ვერ შეეცდება, რადგან რეალობა თვით ვამეხმა უნდა გაიაზროს და გადაწყვეტილებაც ჯერ არჩიბალდთან ურთიერთობისა და მერე მისი მატასისთან შეუღლებაზე თვითონვე უნდა მიიღოს. ამ გადაწყვეტილებაზე დამოკიდებული დარჩება არჩიბალდი მამისეულ კერაზე თუ წავა საირმიდან.

ვამეხს, რომელმაც ისე ძალიან შეიყვარა არჩიბალდი, ისე ღრმა მეგობრული და ძმური ურთიერთობა დამყარდა მათ შორის, აღარ შეუძლია დაუშვას, რომ არჩიბალდი წავიდეს მშობლიური კუთხიდან და დაეკარგოს იგი. ამიტომ მან მიიღო მეტად ეფექტური და ბრძნული გადაწყვეტილება. მატასი დაადგენა საირმიდან მიმავალ არჩიბალდს. ამით დადასტურდა, რომ ვამეხმა ერთდროულად ორი პრობლემა გადაჭრა: ძმად მიიღო არჩიბალდი და მას თავისი და მატასი შერთო, რითაც მას მისცა საშუალება, არა მხოლოდ დაბრუნებოდა მშობლიურ ძირებს, არამედ დამკვიდრებულიყო მამაპაპურ მამულში, რომლის ცხოვრების ტრადიციებს ვამეხთან რთველისა და სიმინდის ტეხის დროს საირმეში მისი სტუმრობის დროს იგი უკვე ეზიარა.

ძირებთან დაბრუნებისა და დამკვიდრების პრობლემას უკავშირდება, აგრეთვე, ხის კულტთან დაკავშირებული რიტუალი, ნიგვზის ფესვებში გაძრომა, რომელიც გულისხმობს არჩიბალდის გარდასახვას, ანუ ხელახლა დაბადებას. ეს რიტუალი მან საირმეში თავისი მამაპაპური სახლის ეზოში შეას-

რულა. ხის ფესვებში გაძრომის შემდეგ არჩიბალდი „წამოდგება ხერხემალმაგარი... არაოდეს ასეთი ძალა მას არ უგრძენია“ (რობაქიძე, 1988: 150).

არჩიბალდის საირმეში დაბრუნებისა და დამკვიდრებისათვის აუცილებელია როგორც სულიერი, ისე გარეგნული ფერისცვალება, ეს პროცესი რომანში გველის პერანგის გამოცვლასთან ასოცირდება. გველი ქერქს იცვლის და მასთან ერთად ტოვებს განვლილ ცხოვრებას, იშორებს ძველ სამოსს. ტაბა ტაბაი უხსნის არჩიბალდს გველის პერანგის გამოცვლის მნიშვნელობას. „ამაზე უფრო ნიშნეული ქვეყანაზე არა არის რა“... – ეუბნება იგი არჩიბალდს – ხედავთ!? გველმა თავის თავი დატოვა, მოიხსნა და დააგდო. აქ არის სიბრძნე“ (რობაქიძე, 1988: 271).

პერანგის გამოცვლა გველისთვის მის განახლებას, მის გარდასახვას, ახალი ცხოვრების დასაწყებად მის მომზადებას გულისხმობს. პერანგის გამოცვლისთანავე „მოსხლეტით გავარდება ხალასი ტანი, ამრეხით მიხედავს ძველ, დაგდებულ ქერქს“ და გასრიალდება სწრაფად, ახალი ენერგიით აღსავსე. „სიცოცხლის ატანა ამ გზით თუ შეიძლება“... (რობაქიძე, 1988: 272).

გველივით უნდა დატოვოს არჩიბალდმა ძველი სამოსი და ახალი სიცოცხლით ავსებულმა დაიწყოს ახალი ცხოვრება მშობლიურ კერაზე. იგი ტაბა ტაბაის მიერ გველის პერანგზე მოხვეულ სხეულს აღარ გრძნობს, რაც მიგვანიშნებს, რომ ფერისცვალებისა და „პერანგის“ გამოცვლის პროცესს უძლებს. ტაბა ხსნის ყელიდან გველის პერანგს, რაც იმას ნიშნავს, რომ არჩიბალდი უკვე არჩილია. მისი ტოტემი, გველი განახლებული და გაძლიერებულია. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ თვითონაც განახლებული და სიცოცხლისუნარიანია და მზადაა დაიწყოს ახალი ცხოვრება მამაპაპურ კერაზე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ვასაძე, 1989 - ვასაძე აკ., ტაბუახდილი ღირებულება, გაზ. „ლიტ. საქართველო“, 1989. 19. 04.

კარმანი, 1988 - კარმანი რ., რობაქიძე და მითის აღორძინება, გაზ. „ლიტ. საქართველო“, 1988. 15. 04.

რობაქიძე, 1988 - რობაქიძე გრ. გველის პერანგი, თბ., 1988.

ჩხაიძე, 1989 - ჩხაიძე თ., გველის პერანგის ერთი ინტერპრეტაციის გამო, გაზ. „ლიტ. საქართველო“, 1989. 22. 12.

ჭილაია, 1991 - ჭილაია ს., გველის პერანგი, გაზ. „ერი“, 1991.
28. 08.

ჭურდულია, 1990 - ჭურდულია ოთ., არისტოკრატობა ყველგან
გამოჩნდება (გრ. რობაკიძე), 1990.

Vakhtang Inauri

**ONE OF THE MOST IMPORTANT NOVELS –
“THE SNAKE SHIRT “**

Summary

By Grigol Robakidze outlines the problem of a Georgian man – Archil Makashvili (Archil Makashi) who was expelled abroad and now wants to return back to his native roots. The article also deals with the problem of his adaptation to the Georgian environment. The way from Hamdan to Sairme is the way of his spiritual purifying. The writer reflects this process on the mythical- traditional background. This way he revives the oldest myth in the XX c. prose.